

У
Ж
С
У
Ж
С
У
Ж
С

Katarina kyrka

– en epokgörande återuppbyggnad

NATTEN TILL DEN 17 MAJ 1990 brann Katarina kyrka – en av Sveriges finaste barockkyrkor. Vid branden rasade hela torndelen och klockorna krossade kupolskalet fullständigt. Sidoskeppens ytterväggar stod kvar, men interiören var helt utbränd. Omgående beslöts att kyrkan skulle återuppbyggas. Interiören fick en delvis ny skepnad med hänsyn tagen till praktiska och liturgiska krav men med behållen känsla av barockrum.

STOR ENIGHET KRING ÅTERUPPBYGGNAD

Det fanns två motiv för en återuppbyggnad, dels Katarina kyrkas ställning som en av Sveriges finaste barockkyrkor, dels dess betydelse för stadsbilden – branden hade väckt stor förstämning bland allmänheten. Riksantikvarieämbetets syn var att det inte handlade om att bevara någon ruin utan om en svårt brandskadad kyrka som skulle repareras.

Till arkitekt för återuppbyggnaden utsågs Ove Hidemark, professor i restaureringskonst vid Kungliga Konsthögskolans arkitekturskola, och med lång erfarenhet från bland annat Skoklosters slott.

På ett tidigt stadium beslöts att stommen skulle rekonstrueras med en traditionell konstruktion och ursprungliga

material men med moderna verktyg och hjälpmedel. Detta innebar att kupolen murades upp med kalkbruk och tegel, takstolarna uppfördes av timmer med sammanfogningar av tappar och trädymplingar och kupolens laster fördes ned på murverket. Inga egentliga förändringar gjordes av stommen, med undantag för sektionering och ventilation mot brand.

En djup kunskap om äldre byggnadsteknik låg till grund för arbetet. Som underlag för rekonstruktionen användes uppmättningsritningar från 1920-talet, en beskrivning i bokverket *Sveriges kyrkor* och en mängd fotografier. Ett stort antal uppmätningar gjordes av de rester som fanns av hopfogningar, urtag i murkrön och avtryck i puts. Ett tiotal parallellfall till byggnadskonstruktionen studerades i detalj och modeller och mer än 500 ritningar producerades under arbetets gång.

REKONSTRUKTION MED VISSA AVVIKELSER

Färgsättningen av fasaden förändrades till viss del. Kyrkan hade kort före branden fått en ny färgsättning. Den gula kulören bibehölls medan den grå kulören på pilastrarna är ny. Korrigeringen gjordes för att den arkitektoniska grammati-

ken skulle stämma menade man – bärande och buret gjordes tydligt.

Den plåtinklädda övre delen av trumman hade bevisligen tidigare varit målad i fasadens färg för att imitera de putsade partierna, men hade vid senare omläggningar av plåten lämnats omålade och suttit «som en neddragen mössa» över tornet.

Färgsättningen hade med åren ändrats och därmed delvis förvanskats kyrkans arkitektur. Färgsättningen återställdes nu till det utseende kyrkan hade kring 1870. Samtidigt gjordes också urtavlan på tornuret mörk som den varit innan 1890-talets restaurering. Yttertaket hade varit av svartmålad järnplåt. Att måla det nylagda koppertaket svart var dock inte aktuellt. Däremot var det viktigt att kupolens koppertak lades med hakfals och inte med ståndfals som innan branden, för att åstadkomma rätt rundning på kupolen.

REKONSTRUKTION OCH FRIA TILLÄGG

Rekonstruktionerna inne i kyrkan är väl underbyggda och nytillskotten självständiga. Dessa knyter dock i olika grad an till den gamla inredningen. De håller en hög hantverksmässig kvalitet i traditionella material. Formspråket håller sig inom en

Altaruppsatsen fick en skulptur istället för en målning – en tolkning av den gamla altartavlan. De små skulpturerna som hörde till altartavlan rekonstruerades inte och strålknippen på krönet har getts en ny genombruten utformning.

Bänkkvarteren är kvadratiska och mittgången har samma mått som tidigare. Hidemarks motiv till en återgång till fasta bänkkvarter var att ge tyngd och stadga åt rummet.

historisk ram, men är vid närmare påseende ofta tydligt modernt, i synnerhet då det gäller detaljerna. Marmoreringen av predikstolen är ett exempel på hur en gammal materialbehandling ger släktskap åt nytt och gammalt.

Kyrkan hade bytt utseende invändigt många gånger före branden. Väggbehandling, bänkar, orgelverk och korutformning hade förändrats, men aldrig orgelfasad och altaruppsats. Detta var skälet till att just dessa betydelsefulla inventarier rekonstruerades. Meningen var att deras 'barocksamtal' i kyrkorummet skulle kunna fortsätta.

Det lilla som fanns kvar av gammal inredning togs tillvara för att ge en känsla av historisk kontinuitet. Inredning som bevarats är gravhällar, kandelabrar och ljuskronor. Fönsterbågarna i gjutjärn gick att rädda och försågs med en innovation – isolerglas i form av två munblåsta skimrande glasrutor med en svarteloxerad aluminiumlist mellan.

Golvet sänktes något framme vid altaret vilket var ett sätt att undvika att golvet skulle bli helt plant och kännas för nytt. Bänkkvarteren gjordes kvadratiska med samma mått på mittgången som tidigare. Motivet för en återgång till fasta bänkkvarter var att ge tyngd och stadga åt rummet.

Interiörens utformning styrdes också av funktionella och liturgiska krav. Centralaltare och fria flexibla ytor i koret var krav från kyrkans sida. Andra önskemål var en 'lillkyrka' och ett 'skattkamarhål' för att visa vackra inventarier. Körens behov tillgodosågs med en fast körläktare. Vändbara bänkar möjliggör kyrkospel i södra korsarmen. Predikstolen gavs en lägre placering och en helt ny utformning.

Behov av förrådsutrymme tillgodosågs genom att en ny källare byggdes under kyrkan. Även den uppfördes med en traditionell konstruktion av tegelbågar och valv, dock med helt modernt utseende.

Kyrkan hade bytt utseende invändigt många gånger före branden. Väggbehandling, bänkar, orgelverk och kor hade förändrats – men aldrig orgelfasad och altaruppsats. Det var skälet till att just dessa betydelsefulla inventarier rekonstruerades.

Den gamla predikstolen stämde inte med det moderna liturgiska programmet. Den ersattes av en bredare, lägre placerad som gav utrymme åt fler än en präst. Riksantikvarieämbetet ansåg att även predikstolen borde ha restaurerats.

